

ภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก:

กรณีศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

**Comparison of Religious Leadership in Theravada Buddhism and
Catholic Christianity: A Case Study of Lao Khrang Ethnic Group
in Doem Bang Nang Buat, Suphanburi Province**

¹พระครูโกมุทสุวรรณภรณ์ และ²พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม

¹Phrakhru Komutsuwannaphon and²Phramaha Mongkholkan Thitadhammo

^{1,2}คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2}Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

¹Corresponding Author's Email: 6301101001@mcu.ac.th

Received: September 10, 2023; Revised: December 22, 2023; Accepted: December 22, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาภาวะผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก และ 3) ภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก คัมภีร์พระคริสตธรรมคัมภีร์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่สัมภาษณ์ และการสานเสวนา การเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นร่วมกันของคนในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท เดิมคือการปฏิบัติเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธานุภาพ ปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย โดยเน้นการเป็นผู้นำในทางด้านจิตใจ ปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทเพื่อเป็นผู้นำทั้งทางด้านจิต และคุณภาพชีวิตพื้นฐานของสังคม โดยต้องมีคุณสมบัติ (1) มีความรู้พระธรรมวินัย (2) มีจริยาวัตรน่าเลื่อมใส (3) มีคุณธรรม ในการมีส่วนร่วมกับชุมชน คือ (1) สนับสนุน ส่งเสริม ประเพณีวัฒนธรรมลาวครั้ง (2) สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมชุมชน 2) ผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก คือผู้ได้รับการแต่งตั้งด้วยการรับพระพรหรือการเจิมจากพระเจ้า โดยมีคุณสมบัติ (1) มีความพอประมาณ (2) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (3) มีสติปัญญา (4) มีความกล้าหาญ ในการมีส่วนร่วมกับชุมชน คือ (1) การให้ความสำคัญกับบุคคล (2) การให้ความสำคัญการศึกษา (3) การสนับสนุน สร้างอาชีพชุมชน 3) บทบาทของผู้นำทางพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้นำศาสนาต้องคอยประสาน สนับสนุนกิจกรรมชุมชน สถาบันการศึกษา ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา มีความเอื้อกันแบบสังคมสมานฉันท์

คำสำคัญ: ผู้นำทางศาสนา; พุทธศาสนาเถรวาท; คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก; กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง

Abstract

This research paper has objectives: 1) to study of the religious leadership in Theravada Buddhism, 2) to study of religious leadership in the Roman Catholic Christianity and 3) to study of religious leadership in Theravada Buddhism and Roman Catholicism of the Lao Khrang ethnic group in Doem Bang Nang Buat District, Suphan Buri province. The research is a qualitative study by studying and collecting information from the Tripitaka, Bible scriptures, related research and on-site interviews, dialogue, learning and sharing opinions of people in the community.

In the research, it was clearly found that 1) The study found that religious leaders in Theravada Buddhism Originally aimed at, it was a practice to continue the renewal of Buddhism, acting in accordance with the principles of dharma and discipline and it is emphasis on being a leading in the mind. But nowadays the roles had shifted by being a leader in terms of spirituality and the basic quality of life in society. They must have the qualifications: (1) knowledge of the dharma and discipline; (2) a respectful conduct; (3) a full virtue. Therefore, the participations with the community are: (1) supporting and promoting Lao Khrang cultural traditions (2) supporting and promoting community activities. 2) The religious leaders in Catholicism; those who are ordained by the blessing or anointing of God consisting with; (1) modesty (2) altruism (3) wisdom (4) courage. For participations with the community are (1) paying attention to people (2) paying attention to education (3) supporting community careers.c 3) The roles of leaders in Theravada Buddhism and Catholicism for the Lao Khrang ethnic group in Doem Bang Nang Buat District, Suphan Buri Province that they as the religious the leaders must be coordinating with supporting community activities, academy by no religious discrimination, there is mutual assistance in a harmonious society.

Keywords: Religious Leadership; Theravada Buddhism; Catholic Christianity; Lao Khrang Ethnic Group

บทนำ

ศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบันที่ปรากฏชัดเจน ได้แก่ พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา ศาสนา อิสลาม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ลัทธิขงจื้อ ศาสนาฮินดู ศาสนายูดาห์ ศาสนาซิกข์ ลัทธิเต๋า ศาสนา เซน ศาสนาบาไฮ สำหรับศาสนาที่ยังคงมีปรากฏในสังคมไทยที่ไม่ชัดเจนก็มีหลายศาสนา แต่สิ่งที่ สำคัญของศาสนา คือ ผู้นำทาง ศาสนา ทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำประกอบกิจทางศาสนา การเป็น ดำรงตน ความเป็นภาวะผู้นำ ของแต่ละ ศาสนา ให้เป็นไปตามรูปแบบยึดถือปฏิบัติของศาสนานั้น ๆ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า ภาวะ ผู้นำ ความสำคัญต่อการพัฒนาคน คุณสมบัติ ผู้นำตาม หลักพระพุทธศาสนา (มองมุมใหม่) หลักธรรมคำสั่ง สอนตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ทันสมัย เป็นวิทยาศาสตร์ และสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการ ดำรงชีวิต และการทำงานในปัจจุบันโดยเฉพาะ เรื่องของภาวะผู้นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมา สัมพุทธเจ้านั้น เกี่ยวข้องกับผู้นำที่สามารถ นำมาประยุกต์ใช้ได้ หลักผู้นำจากพระพุทธศาสนาประการแรก คือ บทบาทของผู้นำกับการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ว่าจะจากปัญหาทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ ผู้นำขององค์กรต่างๆ ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2540)

ผู้นำศาสนาเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำรงคงไว้ สืบสานและสืบทอดความเชื่อ สังคมต้องมีการนำและต้องเป็นการนำที่ดีด้วย ผู้นำศาสนาเช่นเดียวกับพุทธศาสนา เปรียบได้กับ เจ้าอาวาส ที่ฟังของชุมชนในการเป็นผู้นำการดำเนินวิถี ชุมชน ผู้นำสัตบุรุษ คือคริสต์ศาสนิกชนในการประกอบศาสนพิธี เทศน์สอน อบรมศีลธรรม จริยธรรม ในฐานะเป็นเจ้าอาวาสประจำโบสถ์ ดูแลรับผิดชอบสถาบันการศึกษา ดูแลรับผิดชอบ โรงพยาบาล และสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ พระจาร์วัฒน์ ฐิริวิฑฒโน กล่าวว่า บทบาทพระสงฆ์ด้านการเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์มีฐานะเป็นผู้นำของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในสังคมไทยปัจจุบันพระนักพัฒนาสามารถเข้าถึงชาวบ้านและได้รับการยอมรับ จากชาวบ้านยิ่งกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากพระสงฆ์ทำงานพัฒนามักเป็นชาวท้องถิ่นนั้นอยู่แล้ว จึงเล็งเห็นความจำเป็นในการช่วยเหลือชาวบ้านเข้าทำนองวัดพึ่งบ้านบ้านพึ่งวัด (พระจาร์วัฒน์ ฐิริวิฑฒโน, 2555)

จากคำกล่าวเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำทางศาสนามีความสำคัญยิ่ง การเป็นศูนย์กลางของการดำรงคงไว้ ภาพลักษณ์ที่ดีของศาสนา ชุมชน บทบาทภาวะ ผู้นำต่อการก้าวเดินการงานต่าง ๆ ได้แก่ ประกอบศาสนพิธี จุดศูนย์กลางให้คำปรึกษาแนะนำกับชุมชน เดิมบางนางบวช เป็นอำเภอหนึ่ง ของจังหวัดสุพรรณบุรี เดิมเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดชัยนาท ก่อนที่จะย้ายมาขึ้นกับเมืองสุพรรณบุรี และรวมท้องที่ตำบลในอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท และอำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ตั้งขึ้นเป็นอำเภอในปี พ.ศ.2454 (ราชกิจจานุเบกษา 28, ร.ศ. 130) ชื่อว่า “อำเภอเดิมบาง” ในวันที่ 21 พฤษภาคม 2454 กระทรวงมหาดไทยได้แยกพื้นที่ตำบลนางเรียง ตำบลเขาพระ ตำบลท่ารวก ตำบลท่าช้าง ตำบลหัวเขา ตำบลวังศรีราช ตำบลหัวนา ตำบลป่าสะแก ตำบลลำพันบอง ตำบลบ่อกรู ตำบลห้วยขมิ้น ตำบลนางบวช อำเภอนางบวช (อำเภอสามชูก) ตำบลท่ามะนาว ตำบลโคกช้าง อำเภอสิงห์ (อำเภอบางระจัน) เมืองสิงห์บุรี ตำบลเดิมบาง และตำบลก้ามเขิน อำเภอเดิมบาง (เดิม) แขวงเมืองไชยนาท ไปจัดตั้งเป็นอำเภอเดิมบางขึ้นกับเมืองสุพรรณบุรี ส่วนท้องที่อำเภอเดิมบาง (เดิม) ที่ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเข็ญ ตั้งขึ้นเป็นอำเภอชื่อว่า “อำเภอบ้านเข็ญ” เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอหันคาในปี พ.ศ.2482 ได้เปลี่ยนชื่อ “อำเภอเดิมบาง” เป็น “อำเภอดิมบางนางบวช” (ราชกิจจานุเบกษา 56, 2482)

ลาวครั้ง หรือ ลาวภูครั้ง คือกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาไท-กะได กลุ่มชนดังกล่าวมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเมืองภูครั้ง ซึ่งปรากฏหลักฐานเพียงว่าเมืองดังกล่าวตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของกลุ่มแม่น้ำโขง กองทัพไทยเคยยกทัพไปตั้งมั่นชั่วคราวเมื่อทำสงครามกับเวียดนามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อกวาดต้อนชาวลาวเมืองภูครั้งเข้ามาก็ได้ส่งไปยังเมืองสุพรรณบุรี และเมืองนครชัย ศรี โดยในเอกสารสมัยนั้นเรียกว่า ลาวภูครั้ง และลาวครั้ง ลาว หรือไทย คือชนชาติเดียวกัน มีบรรพบุรุษร่วมกันจึงจึงได้มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูด ภาษาเขียน ใกล้เคียงกันมาก

ในการสำมะโนประชากรประเทศไทย (สกุลกร ยาไทย, 2564) มิได้กำหนดลักษณะทางชาติพันธุ์อย่างเด่นชัด เพราะมีแนวคิดการหลอมรวมความเป็นไทย ตามนโยบายจากอดีต การระบุเรื่องชาติพันธุ์จึงไม่เคร่งครัดนัก กล่าวคือ ทางกรมไทยไม่มุ่งเน้นแยกหาว่า เป็นชนเผ่าใดหรือชาติพันธุ์ใด และมีได้นำมาย้ำ แยกใน

การสำรวจแม้จะมีการให้ระบุเชื้อชาติ (Race) กับสัญชาติ (Nationality) แต่คนไทยมักจะระบุ ว่าตนเป็นคนเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ไปโดยปริยาย ยกเว้นผู้มีประวัติว่าเป็นชาวต่างชาติจริงแล้ว เพิ่งย้ายตัวมาอยู่ในประเทศไทย เช่น เชื้อชาติอินเดีย สัญชาติไทย, เชื้อชาติจีน สัญชาติไทย แต่ถ้า บุพการีเป็นชาวต่างชาติแล้ว แต่ตนเกิดที่ประเทศไทย เช่น ลูก หลาน หรือเหลนของคนมอญ คน อินเดีย คนอิหร่าน คนจีน ที่เกิดในไทย เขาย่อมมีสิทธิแสดงตนว่าเป็นคนเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ดังนั้น ในการสำรวจประชากรไทย จึงไม่พบข้อมูลที่ เป็นเอกเทศแน่ชัดว่า มีชาวลาวครึ่ง (และกลุ่มชาติ พันธุ์อื่นๆ) เป็นจำนวนเท่าใด เพราะชาวลาวครึ่งในปัจจุบัน ล้วนเกิดในประเทศไทย ดังนั้น จึงไม่ จำเป็นต้องระบุว่า ตนมีเชื้อชาติลาวครึ่ง เพราะคำว่า เชื้อชาติ เป็นคำ ทางการ แต่คำว่า เชื้อสาย เป็นคำที่ไม่เป็นทางการ ด้วยเหตุนี้ จึงพบเห็นคนไทยจำนวนมากที่มักเผยตัวว่าเป็น คน เชื้อสายจีน เชื้อ สายมอญ เชื้อสายลาว แต่ไม่บอกว่าตนเป็นคนเชื้อชาติจีน เชื้อชาติมอญ หรือเชื้อชาติลาว ชาวลาวครึ่ง นับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ปฏิบัติตามความเชื่อลัทธิผี และศาสนาฮินดูอยู่หลายประการ ในการ ปฏิบัติกิจ ที่เนื่องด้วยพุทธศาสนา ชาวลาวครึ่งมีการบำเพ็ญบุญกุศลโดยการตักบาตรในตอนเช้า หรือนำอาหาร ไปถวายพระในตอนเช้า เมื่อถึงวันพระ บางคนงดเว้นไม่ฆ่าสัตว์ หรือไม่ใช้แรงงานวัวควายลากคราดไถ เพราะ ถือว่าเป็นการทรมานสัตว์ ครั้นเมื่อมีกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ โกงมม ไฟ ตาย ก็มักจะ โน้มนำเข้าไปหาพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระมาสวดในงานถือว่าเป็นสิริมงคล

นอกจากนี้ ในวาระสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา มักจะมีการทำบุญใหญ่เป็นกรณีพิเศษว่าวันปกติ นอกจากนี้ ชายชาวลาวครึ่งยังบวช เป็นภิกษุ สามเณรเพื่อศึกษาพระธรรมคำสอนของพระศาสดาในขณะเดียวกัน ความเชื่อเรื่องผีในหมู่ ชนชาวลาวครึ่งก็ ยังคงดำเนินไปพร้อมกับการนับถือพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องผีเทวดาอารักษ์ การทรงเจ้า การอ้อนวอน ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง อีกทั้ง ยังมีความเชื่อทางศาสนาฮินดู ซึ่งศาสนานี้มี พราหมณ์เป็นผู้ปฏิบัติศาสนกิจ แต่การประพฤติ ตามลัทธิศาสนานี้ ไม่ได้เคร่งครัดมากนัก เพียงแต่ นำเอารูปรอย หรือแบบแผนบางประการมา ใช้ เช่น เวลาจะสร้างบ้าน หรืออาคาร จะเชิญพราหมณ์มาตั้งเสาเอก และทำพิธีดูฤกษ์ยาม ซึ่งพราหมณ์นั้น ก็ได้เชิญจากผู้ที่มีวรรณะพราหมณ์ แต่เป็นหมอดู หรือผู้ที่เคยศึกษาบวชเรียนทางพุทธศาสนามาแล้ว แต่งกาย ด้วยอาภรณ์สีขาว สื่อนัยว่าเป็นพราหมณ์ เจ้าพิธี บางครั้งหมอสุดหรือผู้ทำพิธีสุดขั้ว ก็แต่งกายสีขาว ถือว่า เป็นสีแห่งความบริสุทธิ์ การนับถือ ศาสนาของชาวลาวครึ่ง เป็นไปด้วย ความอะลุ่มอล่วย กล่าวคือ เป็นการ หยิบเอาบางส่วนของแต่ละ ศาสนาหรือลัทธิมาปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อและความเป็นอยู่ มิได้มุ่ง หมายถือเคร่งจนยากแก่ การดำรงความเป็นอยู่ในวิถีวัฒนธรรมของตนเองแต่ประการใด กวาน คือ ผู้นำ หรือ หัวหน้า เช่น กวานบ้าน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน แต่ภาษาชาวลาวครึ่งสูญเสียเสียงกล้ำ ว โดยเสียง ว ไม่ได้ทำ หน้าที่ กล้ำ แต่ทำหน้าที่ เป็นเสียงสระ ชาวบ้านจึงออกเสียงว่า กวาน

สิริวัฒน์ คำวันสา ได้กล่าวไว้ในหนังสือลาวครึ่งว่า “ลาวครึ่งเป็นชื่อของภาษาและกลุ่มผู้มีเชื้อสายลาว กลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในภาคกลางของประเทศไทยเช่นในจังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดอุทัยธานี ฯลฯ ลาวครึ่งมักจะเรียกตนเองว่า “ลาวซี้ครึ่ง” หรือ “ลาวคั่ง” ความหมายของคำว่า “ลาวครึ่ง” ยังไม่ทราบความหมายที่แน่ชัดบางท่านสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “ภูซัง” ซึ่งเป็นชื่อของภูเขาที่มี

ลักษณะคล้ายระฆัง อยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของหลวงพระบางในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อันเป็นถิ่นฐานเดิมของลาวครั้ง” (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2529) หลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อแน่ว่าลาวลาวครั้งถูกกวาดต้อนเข้ามาในประเทศไทยในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ปีพุทธศักราช 2321 และในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชในปีพุทธศักราช 2334 ไม่ปีใดก็ปีหนึ่งอย่างแน่นอน เพราะไทยยกกองทัพไปตีเมืองหลวงพระบาง และกวาดต้อนครอบครัวของชาวลาวมาในช่วงนั้น เนื่องจากแพ้สงคราม ลักษณะทั่วไปของลาวครั้ง คือมีรูปร่างค่อนข้างไปทางสูงหรือสันทัด ทั้งหญิงและชายผิวค่อนข้างเหลือง ตาสองชั้น ใบหน้าไม่เหลี่ยมมาก จมูกมีสัน ผมเหยียดตรง ขอบนุ่งผ้าชิ้นคลุมเข่า นุ่งชิ้น มีดอก ผ้าทอที่ใช้ในพิธีทางศาสนา ผ้าคลุมหัวนาค ผ้าห่อคัมภีร์ ผ้าทอใช้ในชีวิตประจำวัน ผ้าชิ้น ผ้าขาวม้า หมอนน้อย หมอนเท้า ถุงขนมเส้น และมีการจัดงานประเพณีท้องถิ่นที่ได้ ยึดถือกันมายาวนาน (วัลลียา วัชรภรณ์, 2534)

ในสมัยที่ลาวอพยพลงมาอยู่ที่เมืองด่านซ้ายคราวต่อนั้น ลาวอดอยากมากไม่มีเครื่องมือทำนาจึงได้เลี้ยงครั่งไว้สำหรับย้อมผ้าซึ่งเป็น สิ่งที่ถนัดและคุ้นเคย ดังนั้น คนไทยจึงเรียกลาวกลุ่มนี้ว่าลาวครั้งหรือลาวซี้ครั้ง อาจจะเป็นที่มาของชื่อลาวครั้ง สีแดงที่ได้จากครั่งเป็นสีที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นและสดใสที่ใช้ในการย้อม ผ้าเพื่อใช้ทอเป็นผ้าจกของชาวลาวครั้ง จังหวัด สุพรรณบุรี อำเภอที่มีชาวลาวครั้งอยู่ในเขตอำเภออยู่ของอำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอเดิมบางนางบวช นั้นมีชาวลาวครั้งอาศัยอยู่เป็นจำนวน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลป่าสะแก ตำบลบ่อกรู และตำบลหนองกระทุ่ม ซึ่งจำนวนประชากรส่วนใหญ่เกือบ 80% เป็นชาวลาวครั้งที่มีภาษา วัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างออกไป นอกจากนั้นยังมีผ้าทอที่สวยงามและประณีตที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เป็นอย่าง ยิ่งชาวลาวครั้งในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี อาศัยอยู่ใน 3 ตำบลได้แก่ ตำบลป่าสะแก อาศัยอยู่ที่บ้านวัดขวาง บ้านทุ่งก้านเหลืองและบ้านใหม่ไร่อ้อย จะใช้นามสกุล “ภูษัง” ส่วนลาวครั้งร้อยละ 80 ซึ่งอาศัยอยู่ที่ตำบลหนองกระทุ่มและตำบลบ่อกรู ส่วนใหญ่ใช้นามสกุล “กาฬภักดี” (สุพิศ ศรีพันธุ์, 2552)

สรุปความหมายของลาวครั้ง ได้ 2 ประเด็น คือ 1) มาจากชื่อของภูเขา ในอาณาเขต ของอาณาจักรหลวงพระบางที่มีรูปร่างเหมือนกับระฆัง จึงทำให้เรียกชื่อตามนั้น คือ ลาวภูษัง และเรียกกันจนเพี้ยนกลายเป็นลาวครั้ง 2) สันนิษฐานว่า สาเหตุที่เรียกชื่อกลุ่มของตนเองมา ตั้งแต่โบราณว่าลาวครั้ง เป็นการเรียกตามชื่อของครั่งที่นิยมนำมาใช้ ย้อมสีผ้าให้เป็นสีแดง เพื่อใช้ในการทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม

ประชาชนอำเภอเดิมบางนางบวชจังหวัดสุพรรณบุรี ในเขตตำบลบ่อกรู ตำบลหนองกระทุ่ม ตำบลป่าสะแก โดยส่วนใหญ่ชาวไทยเชื้อสายลาวครั้ง มีภาษา วัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างออกไป (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี, 2564) ประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ได้แก่ประเพณียกธงที่ยังยึดถือและสืบทอดปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันทุกปี หลังงานเทศกาลสงกรานต์ เนื่องจากในช่วงงานเทศกาลสงกรานต์นั้น บรรดาบุตรหลานที่ออกไปทำงานและศึกษาหรือแยกไปอยู่ที่อื่น จะเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านเกิดและรดน้ำดำหัวบรรพบุรุษและหรือญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ชาวไทยเชื้อสายลาวครั้งจะมีความผูกพันทางเครือญาติสูงมาก ซึ่งถือว่าเป็นเหตุผลที่มีการดำรงอยู่ ของเผ่าพันธุ์และการธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยประเพณียกธงฯ นั้น เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจของ

ประชาชนในท้องถิ่น เรื่องราวของการโยกย้ายชุมชนชาวลาวครั้งมาจากฝั่งลาว มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งแต่แผ่นดินพระพุทธรูปทองคำสำหรับการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถาน ท่านพระครูใช้ศาลาเดิมของวัด และปิดผนังเป็นกระจกโดยรอบ จนกลายเป็นอาคารชั้นเดียว เงินส่วนหนึ่งได้รับจากการบริจาคเช่นเดียวกับข้าวของที่ได้รับการเก็บรักษาไว้ภายใน “เราไปเก็บมาเอง หนึ่ง สอง บ้านที่มีของเก่าตั้งเดิมบริจาคเข้ามาในพื้นที่ เขาอยากให้อោไว้ ด้วยจิตที่ว่า ของเก่าถ้าเราไม่เห็นประโยชน์ในปัจจุบัน อาจเกิดประโยชน์กับลูกหลานรุ่นหลัง เพราะสิ่งเหล่านั้นจะไม่มี ฌ กาลข้างหน้าผู้เฒ่ารุ่นเก่าเขาใช้วิถีอย่างไร เขาเลยบริจาคกันมาแต่ละอย่างเลยเอามารวบรวมไว้ แม้กระทั่งตำราสมุนไพโรโบราณ ที่ผู้เฒ่ารุ่นเก่าเขาเสียแล้วและเป็นมรดกตกทอดก็ได้รับมา แต่เป็นตัวขอมลาวเก่า ขอมตัวธรรมโโบราณ ในตอนนี้ได้รับความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่สนใจหนังสือโบราณในการปริวรรต จะกลายเป็นประโยชน์ในอนาคต” เมื่อเข้าสู่อาคารพิพิธภัณฑสถาน สิ่งจัดแสดงได้รับการจัดเก็บรักษาไว้ในตู้ไม้ ส่วนใหญ่เป็นตู้บริจาค จากทางเข้าประตูทางซ้ายมือเป็นข้าวของเครื่องใช้ของวัด เช่นปั้นชา เครื่องทองเหลือง และเครื่องกระเบื้องต่าง ๆ จากนั้น เป็นมุมของการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อของชุมชนหึ่งผี ซึ่งเป็นที่นับถือในแต่ละครัวเรือน หมายถึงผีบรรพบุรุษ รวมถึงการจัดชุดบายศรีสู่ขวัญ ลาวครั้งอำเภอเดิมบางนางบวช (ชีวลีสิทธิ์ บุญเกียรติ, 2564) มีผ้าเป็นอัตลักษณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างลาวครั้งกับลาวเวียง ลาวครั้งมีลายผ้าเฉพาะจริง ไม่เหมือนที่อื่น ลวดลายแสดงถึงภูมิปัญญาโบราณ ในอดีตนั้น ชาวบ้านมีวิถีว่า ทำเกษตรกรรมเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว เขาถึงจะมานั่งทำกัน (ทอผ้า) เขาใช้เวลาว่างทอผ้าไว้ใช้ แต่ไม่จำเป็นต้องทอไว้ขาย ส่วนมากคือทอไว้ใช้ในงานบุญ งานแต่ง งานทำบุญบ้านหรือมอบไว้ให้กับลูกหลานเป็นที่ระลึก ไม่ได้ทำขาย เขาจะสอนลูกหลานให้จับลายอย่างนี้ อย่างลายตีนช้าง คนจะรู้ว่าผู้เฒ่าที่สอน

การอยู่รวมกลุ่มของคนที่มีความหลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรมและศาสนา ที่เรียกว่า พหุวัฒนธรรม อำเภอเดิมบางนางบวชมีชุมชนหลากหลายรูปแบบวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ได้แก่ ชุมชน ลาวครั้ง ตำบลบ่อกรู ตำบลหนองกระพุ่ม ชุมชนลาวโซ่ง ชุมชนไทยทรงดำ ตำบลป่าสะแก และยังมีผู้ที่ นับถือศาสนาอื่นๆ ในเขตทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม แต่ละศาสนามีที่ตั้งเคารพ สักการะของตน ได้แก่ วัดอารามที่ใช้ประกอบกิจในศาสนาพุทธ โบสถ์ที่ใช้ประกอบกิจในคริสต์ศาสนา มัสยิดที่ใช้ประกอบกิจในศาสนาอิสลาม ผู้นับถือศาสนาอิสลาม นอกจากประกอบในพื้นที่ของตนแล้ว ยังคงเดินทางไปประกอบกิจเพิ่มเติมที่มัสยิดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้มีเชื้อสายลาวนอกจาก จะเคารพนับถือศาสนาดังกล่าวแล้ว ยังให้ความเคารพบูชาพระเจ้าประจำศาลผู้นำหมู่บ้านของตนใน อดีต เช่น ศาลเจ้าพ่อดงไม้งาม ศาลเจ้าบ้านหนองกระพุ่ม ปู่เซียง ย่าเซียง ทูตผีปีศาจ การศึกษาเรียนรู้ สอนศาสนาก็มีเพียง 2 ศาสนาที่ดำเนินการ ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เปิดเรียนในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา ที่มีนักเรียนส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธ ในระดับมัธยมศึกษา มีนักเรียนนับถือคริสต์ศาสนา อิสลาม ส่วนน้อยที่ยังได้เข้ารับการศึกษ และ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เปิดสอนในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา ที่มีนักเรียนทั้งนับถือพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนาเข้าเรียนร่วมกัน ปัจจุบันมีโรงเรียน เอกชนในพื้นที่อำเภอเดิมบางนางบวช 3 แห่ง แบ่งเป็นโรงเรียนในคริสต์ศาสนา จำนวน 1 แห่ง

จึงเป็นที่มาของงานศึกษาวิจัยเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท และคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิก กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อจักเป็นประโยชน์ต่อการค้นหาอัตลักษณ์และบทบาทคุณธรรมของผู้นำสังคมพุทธวัฒนธรรม และนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต งานวิจัยและวงการศึกษาอย่างกว้างต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก
3. เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและต่างกันระหว่างภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ ซึ่งได้มีการศึกษาตามวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร

1.1 ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์พระคริสต์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย

1.2 ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกงานงานวิจัย เป็นต้นว่าวิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา บทความ และเอกสารต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม การจัดการสนเสวนาทางศาสนา การสัมภาษณ์ และการสังเกต

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ

- ผู้นำทางศาสนาพุทธศาสนาเถรวาท ผู้แทนชาติพันธุ์ลาวครั้งและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 15 รูป/คน โดยแยกเป็นผู้นำทางฝ่ายสงฆ์ 3 รูป/คน ผู้และกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งนับถือพุทธศาสนา จำนวน 7 คน และคริสต์ชน จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ ศึกษารวบรวมข้อมูล และเปรียบเทียบเนื้อหาหลักให้เห็นถึงประเด็นในความเหมือนและความแตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอจัดทำเป็นรายงาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษานี้ ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัยเป็น 3 ส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท สรุปได้ดังนี้

1. นิยามและความหมายของผู้นำทางพุทธศาสนาเถรวาท ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นหรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นผู้มีอำนาจ มีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถนำพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนด เป้าหมายไว้บนพื้นฐานแห่งหลักธรรมตามหลักแนวคิดทางพุทธศาสนา เถรวาท

2. แนวคิดของผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท ตามปณิธานเดิมคือการปฏิบัติเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธรูป โดยยึดปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย โดยเน้นการเป็นผู้นำในทางด้านจิตใจ ปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทเพื่อเป็นผู้นำทั้งทางด้านจิต และคุณภาพชีวิตพื้นฐานคือความอยู่ดีมีสุขของสังคม โดยรับภาระ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์

3. คุณสมบัติของผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท คุณธรรม นับได้ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับผู้นำ เพราะผู้ที่มีคุณธรรมส่วนใหญ่เชื่อกันว่าเป็นผู้ดี ควรแก่การเคารพนับถือในสังคม ผู้นำสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ตามหลัก 3 ด้าน คือ 1) หลักธรรมในการครองตน ได้แก่ สติและสัมปชัญญะ เบญจศีลและเบญจธรรม หลักสัพบุรีธรรม หิริและโอตปปะ 2) หลักธรรมในการครองคน ได้แก่ พรหมวิหาร สังคหวัตถุ อคติ 3) หลักธรรมในการครองงาน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ อิทธิบาท หลักทศพิธราชธรรม

4. ลักษณะของผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท ผู้นำที่ดีตามหลักสัพบุรีธรรม 7 เป็นคุณธรรมสำหรับคนดี เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมผู้นำที่เป็นคนดี มีจริยธรรม มีคุณธรรม มาปกครองหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความสงบสุข การพัฒนาหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ ให้มีศักยภาพที่มั่นคงและก้าวหน้าตลอดไปในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

5. บทบาทภาวะผู้นำทางศาสนากับสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน ในพุทธศาสนาเถรวาทกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จากมุมมองข้อคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ใน 3 ประเด็น คือ 1) ภาวะผู้นำทางศาสนา ผู้นำต้องมีคุณสมบัติคือ (1) ต้องมีความรู้ความสามารถตามหลักของพระธรรมวินัย (2) ต้องมีจริยวัตรควรแก่การเคารพนับถือ (3) ต้องมีคุณธรรม 2) บทบาทการทำงานของผู้นำทางศาสนา คือ (1) บทบาทเพื่อตน ผู้นำต้องพัฒนาตนให้มีคุณภาพเสียก่อน (2) บทบาทเพื่อองค์กร ผู้นำต้องพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้มีศักยภาพ (3) บทบาทเพื่อชุมชน ผู้นำศาสนา สามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนทั้งด้านจิตใจ และด้านร่างกาย 3) การมีส่วนร่วมของผู้นำทางพุทธศาสนาเถรวาทกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี พบอยู่ 2 ประเด็น คือ (1) การให้การสืบทอดวัฒนธรรมทาง

พระพุทธรูปและประเพณีวัฒนธรรมลาวครั้ง (2) การให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมชุมชน อันเป็นกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ในลักษณะชาวชุมชนพึ่งพาวัด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาภาวะผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิก สรุปได้ดังนี้

1. นิยามความหมายของภาวะผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ผู้นำ ในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก หมายถึง ผู้ได้รับการแต่งตั้งด้วยการรับพระพรหรือการเจิมจากพระเจ้า และยังหมายถึงผู้ที่ปรารถนาทำหน้าที่ปกครองดูแลผู้ทุกข์ยากในฐานะผู้ทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้ เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลเอาใจใส่ต่อบรรดาผู้ติดตามบนวิถีแห่งความเชื่อ และได้รับการยอมรับในคุณสมบัติด้านความรู้ในพระคัมภีร์ทางศาสนาและความประพฤติ

2. แนวคิดผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ผู้นำทางคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิกนั้น ต้องมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดผล 3 ประการ คือ 1) ทำให้เกิดความรัก โดยกล่าวถึงความรักระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าและความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ 2) ทำให้ได้แง่คิดจากคำสอนในแง่จริยธรรมทางคริสต์ศาสนา และ 3) ทำให้รู้ถึงความสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นคุณค่าทางจิตใจ

3. คุณสมบัติของผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก การที่บริหารงานนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่สำเร็จได้นั้น ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความพอประมาณ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีสติปัญญารู้จักเหตุผลและต้องมีความยุติธรรมในการบริหารงานให้ความเป็นธรรมต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน พร้อมทั้งเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ คือ กล้าที่จะสละชีวิตเป็นปกป้องความถูกต้องอันชอบธรรมในการบริหารงาน และมากไปกว่านั้นผู้นำต้องมีความอดทน และเป็นผู้รู้จักวิธีการที่จะจัดการต่อความโกรธอย่างถูกต้องเหมาะสม และมีความสามารถในการให้อภัยแก่ผู้อื่นได้ จึงจะถือได้ว่าเป็นผู้นำที่ดีมีความสามารถในการบริหารงานนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้

4. ลักษณะของผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก จากการศึกษาตามพระคัมภีร์ ผู้นำต้องมีลักษณะตรงตามอุดมคติของพระเป็นเจ้า เพื่อมาทำหน้าที่ในฐานะผู้รับใช้และเป็นคนของพระเจ้า ซึ่งมาจากการแต่งตั้งของพระเจ้าหรือเป็นผู้ที่ปรารถนาทำหน้าที่ในการปกครองดูแล โดยมีลักษณะเด่นที่สำคัญของผู้นำคือการได้รับการเจิมด้วยพระจิต เพื่อกระทำการกิจที่ดีงามและสามารถช่วยนำทางสำหรับผู้ติดตามให้ได้รับความรอดพ้นจากบาป สามารถประสบความสำเร็จบนเส้นทางแห่งความเชื่อได้

5. บทบาทภาวะผู้นำทางศาสนากับสถานการณ์ทางสังคม ในปัจจุบันในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี การเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สรุปได้ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมัน ผู้นำต้องรู้จักประมาณตน คือ สำนึกในฐานะเป็นผู้รับใช้พระเจ้าของตนเอง อีกทั้งยังรู้ในความสามารถของตนเอง อะไรทำได้และอะไรที่ทำได้ไม่ไหว สิ่งไหนควรทำไม่ควรทำ มีอหยาตย์ดี กิริยาดี มีนิสัยใจคอดี เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง และต้องได้รับการยอมรับเป็นคนที่มีชื่อเสียงดี เป็นที่เคารพนับถือจากบุคคลทั่วไป เขาย่อมไม่ถูกตำหนิ ผู้ที่เป็นที่นับถือจากบุคคลภายนอกนั้น หมายถึงผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมของคนที่ไม่เชื่อพระเจ้าหรือไม่ใช่คริสตชน

2) บทบาทการทำงานของผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ผู้นำมีบทบาทดังนี้ (1) การดูแลเอาใจใส่ต่อผู้ติดตามบนวิถีแห่งความเชื่อ (2) การฟื้นฟูความสัมพันธ์หรือการคืนดี (3) การมีส่วนร่วมของผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี สำหรับคริสเตียนพันธกิจถือว่าเป็นหัวใจ ถ้าหัวใจแห่งพันธกิจหยุดแต่นั้นหมายความว่าความเป็นคริสตจักรที่แท้จริงได้หมดสภาพไปแล้วเป็นเหมือนกายที่ปราศจากวิญญาณ พันธกิจที่กล่าวมาแล้วนั้นคืออะไร พันธกิจคืองานที่คริสตจักรทำร่วมกับพระวิญญูณ ดังนั้น การทำงานมีส่วนร่วมกับชุมชนของคริสต์ศาสนา คือ (1) การให้ความสำคัญกับบุคคล ให้ความรู้ในทางคริสต์ศาสนา (2) การให้ความสำคัญงานการศึกษาส่งเสริมกิจกรรมทางคริสต์ศาสนา ในโรงเรียน (3) การสนับสนุนการสร้างงาน สร้างอาชีพชุมชน

วัตถุประสงค์ที่ 3 ภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี สรุไปได้ดังนี้

1. เปรียบเทียบนิยามความหมายของภาวะผู้นำทางศาสนา ในประเด็นต่างกันคือ พุทธศาสนาเถรวาทให้ความหมายผู้นำที่เป็นโดยกำเนิดเช่นพระพุทธเจ้า และผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งตามคุณสมบัติที่เหมาะสม ส่วนคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิกมีความหมายถึงผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากพิธีกรรมของพระเจ้า โดยรับพระจิตของพระเจ้า ส่วนประเด็นที่สอดคล้องกัน ภาวะผู้นำนั้น คือผู้ที่สามารถนำหมู่คณะไปในทิศทางที่องค์กรต้องการ

2. เปรียบเทียบแนวคิดผู้นำทางศาสนา มีประเด็นต่างกัน คือ ทางพุทธศาสนาเถรวาทเน้นการพัฒนาหรือมีแนวคิดในการสร้างงานให้ตรงตามภาระงานทั้ง 5 ประการ ส่วนคริสต์ศาสนาดังกล่าวตามปณิธานของศาสนาคือการสร้างความรักให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีในสังคม ส่วนประเด็นที่สอดคล้องกันคือทั้งสองศาสนาจะสร้างผู้นำให้มีแนวคิดเพื่อสร้างประโยชน์สุขต่อชุมชน และสังคม

3. เปรียบเทียบคุณสมบัติของผู้นำทางศาสนา ประเด็นที่ต่างกัน คือ พระพุทธศาสนาจะเน้นคุณสมบัติ 3 ประการ ที่ผู้นำสามารถปฏิบัติให้สอดคล้องโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนคริสต์ศาสนาอาศัยหลักการแห่งคริสต์ธรรม 12 ประการ มีความวินัยเป็นต้น สำหรับประเด็นสอดคล้องกันคือทั้งสองศาสนาต้องการผู้นำที่มีความรู้ เข้าใจ และสามารถปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมในการปกครองตนปกครองคน ปกครองงานได้ อย่างถูกต้องและเป็นธรรม

4. เปรียบเทียบลักษณะของผู้นำทางศาสนา ลักษณะผู้นำทางศาสนาทั้งสองนั้นมีต่างกัน คือ ทางพุทธศาสนาเถรวาทเน้นปฏิบัติตามหลักปฐิธรรม 7 ประการ ส่วนคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิก เน้นลักษณะของผู้นำตามที่พระเจ้าประทาน และผู้นำที่สังคมยกให้เป็นผู้นำซึ่งไม่ผิดไปจากหลักแห่งคริสต์ธรรม สำหรับในประเด็นที่สอดคล้องกันนั้น ลักษณะผู้นำทั้งสองศาสนา ผู้นำต้องมีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำสูง นอกจากลักษณะภายนอกแล้ว ลักษณะภายในต้องสามารถตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเด็ดขาด แต่ต้องอยู่ในกรอบของคุณธรรม

5. เปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำทางศาสนากับสถานการณ์ทางสังคม ในปัจจุบันของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

1) ภาวะผู้นำทางศาสนาในชุมชนลาวครั้ง อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางศาสนาพุทธเถรวาทของกลุ่ม ชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ประชาชนในชุมชนทั้ง 2 ศาสนานั้น สามารถอยู่ร่วมกันได้ อันเนื่องมาจากเหตุผลประการแรก คือ ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนเองเพื่อ เพื่อนร่วมโลก ผู้ใหญ่ เยาวชน เด็ก ไม่เลือกความแตกต่างทางศาสนา การทำหน้าที่ของตนเองให้ สมบูรณ์ คือ การเข้าใจตัวเองว่า สิ่งที่มีจุดมุ่งหมายการกระทำอยู่เกิดประโยชน์ หรือมีโทษมากน้อย เพียงไร เมื่อได้ปฏิบัติแล้วใครคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากที่สุด การทำงานร่วมกันที่ไม่มีการแบ่งแยกศาสนา ได้แก่ (1) งานด้านการศึกษา เช่น การมอบทุนการศึกษา การสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ของโรงเรียน เป็นต้น(2) งานด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรม วันสำคัญทางศาสนา ของทั้ง 2 ศาสนา เป็นต้น (3) งานกรอบพันธกิจกิจกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมศึกษาธิการจังหวัด การศึกษาระดับ เขตพื้นที่การศึกษา การศึกษางานอำเภอ เป็นต้น (4) งานการกีฬา เช่น การเข้าร่วมทีมการแข่งขันกีฬาภายในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น

2. บทบาทการทำงานของผู้นำทางพุทธศาสนาเถรวาท และคริสต์ศาสนาโรมัน คาทอลิก ในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้เห็นการทำงานของผู้นำศาสนาที่มีความแตกต่างทางศาสนา ย่อมมีความคิด วิธีการดำเนินชีวิตข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันไปต่างๆ นานา แต่ถ้าความเป็นผู้นำด้วย ความเป็นมนุษยชนโลกการทำงานโดยไม่ยึดติดในเรื่องศาสนาปัญหาก็ย่อมไม่เกิดปัญหาใดใด อย่างแน่นอน โดยเฉพาะการดำเนินการวิถีชีวิตของคนในกลุ่มชนศาสนาของตนกับศาสนาอื่น โดยเฉพาะในหมู่ของการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษา ที่ต้องเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ในงานเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ระหว่างผู้ใหญ่ เยาวชน เด็ก ให้เกิดสังคมที่ดีแห่งอนาคตได้ ส่งผลบทบาทการทำงาน ของผู้นำทางพุทธศาสนาเถรวาท และคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิก ในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอ เดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้ (1) งานการศึกษา ได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมคริสต์ ศาสนา ในโรงเรียน (2) งานบริการความรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมวันสำคัญร่วมกัน 2 ศาสนา (3) ข้อมูล สนเทศ เพื่อการศึกษา ได้แก่ การให้ข่าวสารเชื่อมโยงความเป็นสมานฉันท์ เพื่อความถูกต้องชัดเจน

3. การมีส่วนร่วมของผู้นำทางพุทธศาสนาเถรวาท และคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิก ในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้เห็นการอยู่ร่วมกันในสังคมนอกจากหน่วยงานทางรัฐแล้ว ผู้นำศาสนาซึ่งต้องคอยประสาน สนับสนุนกิจกรรมชุมชน สถาบันการศึกษา แม้จะให้ความความร่วมมือแก่ ประชาชนในต่างศาสนา การทำงานมีส่วนร่วมไม่ได้เป็นปัญหาให้เกิดอคติทางศาสนาได้ เพราะมีความ เอื้อกันแบบสังคมสมานฉันท์ การมอบทุนการศึกษา การประสานการฉีควัคซีน การแลกเปลี่ยนบุคลากรเรียนรู้ในการร่วมกันทำงาน ทำตามหน้าที่ เมื่อต่างคนต่างเข้าใจหน้าที่ของกันและกัน โดยไม่ยึดถือความก้าวล่วงศาสนาในหน้าที่ของผู้อื่น ย่อมสร้างประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ยิ่งขึ้น โดยรวมการมีส่วนร่วมของผู้นำทางพุทธศาสนาเถรวาท และคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิก ในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบาง

นางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้ (1) การให้ความสำคัญงานการศึกษาส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรม คริสต์ศาสนา ในโรงเรียน ทั้ง 2 ศาสนา (2) การจัดการงานบริการความรู้ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันสำคัญร่วมกันใน 2 ศาสนา (3) การให้ข้อมูล สนเทศ เพื่อการศึกษา ข่าวสารเชื่อมโยงเพื่อความถูกต้องชัดเจน การทำงานของ 2 ศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาทต้องเป็นผู้ที่ทุกกิจกรรมที่ผู้นำต้องดำเนินการนั้น มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชน คือการกินดีและอยู่เย็นเป็นสุข ผู้นำที่ดีนั้นต้องมีความสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของอาณาประชาราษฎร์ได้ ที่สำคัญต้องนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารประเทศ และสะท้อนให้เห็นถึงภาวะความเป็นผู้นำตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ปกครองโดยธรรมอย่างสม่าเสมอ ย่อมสั่งสมบารมีอันยากแก่คนพาลทั่วไปจักทำลายล้างได้ ทรงแสดงให้เห็นว่าหลักธรรมเป็นเกราะคุ้มครองผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตาม และนำประโยชน์สุขมาสู่ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองโดยธรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธรรมาวุธ ฐมมภูริเมธี (ศิริพันธ์) (2551) ว่าภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำและผู้บริหารทุกระดับ และเป็นกลไกให้การบริหารงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ และความหมายของภาวะผู้นำยังมีมากมายแล้วแต่จะมีผู้นิยามตามทัศนะของพระพุทธศาสนา การที่จะเป็นผู้นำที่ดีมีความสามารถก็ต้องสร้างภาวะผู้นำให้แก่ตัวเองโดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจของตนและยึดหลักธรรมในการบริหารงาน ส่วนหลักธรรมสำหรับผู้นำในพระไตรปิฎก ได้แก่ หลักราชสังคหวัตถุ หลักจักรวรรตีสูต หลักอภิปรานนิมมธรรม หลักทศพิศราชาธรรม หลักอคติธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักสารณียธรรม หลักอธิปไตยและหลักสัพบุริสธรรม นอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง และในผลการศึกษายังพบว่าผู้นำที่มีปัญหาในการบริหารงานกับผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากผู้นำนั้นขาดภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยหลักธรรมที่สำคัญในการปกครอง

2. ผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกต้องเป็นผู้นำที่แท้จริงคือผู้นำฝ่ายจิตวิญญาณ เป็นผู้นำที่เกิดจากภาวะทางด้านจิต เกิดจากจิตใจที่ประสงค์จะช่วยเหลือผู้อื่น ตามหลักคำสอนของพระคริสต์ และผู้นำคริสตจักรหรือผู้อภิบาลต้องไม่มีข้อตำหนิในเรื่องความประพฤติ ทางกาย วาจาหรือใจ หรือแม้กระทั่งการขาดคุณธรรมจริยธรรม และศีลธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความอับอายขายหน้าแก่พระเยซูเจ้าและคริสตจักรตลอดถึงต้องมีภรรยาเพียงคนเดียว เป็นคนที่ไม่มียศหรือตำแหน่ง หรือทำนองชู้สาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลพร จริยจิตร (2543) ว่า ผู้นำคริสเตียนปฏิบัติตามอย่างคำสอนของพระเยซูในพระคริสตธรรมคัมภีร์ ใช้ในชีวิตส่วนตัวที่แสดงออกทุกวัน โดยมีจริยธรรมที่ดึงมาจากการแสดงออกทางคำพูด การแสดงออกทางกิจกรรมารยาท การแสดงออกทางการทำงานในหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลในครอบครัวของตนเอง

3. ผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาทและในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ลักษณะผู้นำทางศาสนาทั้งสองนั้นมีต่างกันคือ ทางพุทธศาสนาเถรวาทเน้นปฏิบัติตามหลักปุริสธรรม 7 ประการ ส่วนคริสต์

ศาสนาโรมันคาทอลิก เน้นลักษณะของผู้นำตามที่พระเจ้าประทาน และผู้นำที่สังคมยกให้เป็นผู้นำซึ่งไม่ผิดไปจากหลักแห่งคริสต์ธรรม สำหรับในประเด็นที่สอดคล้องกันนั้น ลักษณะผู้นำทั้งสองศาสนา ผู้นำต้องมีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำสูง นอกจากลักษณะภายนอกแล้ว ลักษณะภายในต้องสามารถตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเด็ดขาด แต่ต้องอยู่ในกรอบของคุณธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของปนะวรรตน์ คงสัตย์ชนะคำ (2562) ว่า คุณลักษณะผู้นำในทัศนะของพระพุทธานุศาสนานิกายเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ส่วนที่เหมือนกันคือ ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการปกครองและมีบทบาทในการชักพาให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ ส่วนที่ต่างกันคือการดำรงตำแหน่งของผู้นำ โดยพระพุทธานุศาสนานิกายเถรวาท กล่าวถึงการเป็นผู้นำต้องได้รับการยอมรับจากปวงชน ส่วนคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก การเป็นผู้นำต้องได้รับการยอมรับจากพระเจ้า

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ได้องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแบบเรียนภาวะผู้นำตามหลักของศาสนาได้ โดยที่ผู้นำนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาอย่างเคร่งครัด จากภาพรวมทั้งสองศาสนาสามารถสรุปให้เห็นถึงภาวะผู้นำตามหลักศาสนาได้ดังนี้

พัฒนาตน	พัฒนาคน	พัฒนางาน
1. ความเชื่อมั่นในอุดมการณ์หรือยึดหลักศาสนา	1. มีความรักความเมตตาต่อผู้อื่น	1. มีความคิดเพื่อสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม
2. ความเป็นผู้องอาจกล้าหาญด้วยไม่มีมลทิน	2. มีความมุ่งหวังประโยชน์ให้ลูกทีม	2. สามารถทำให้องค์กรต่าง ๆ เกิดความสมัคสมานสามัคคีกันได้
3. ความเป็นผู้มี ความงามทั้งทางกาย และทางใจ		

สรุป

ผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นบุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นหรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นผู้นำมีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่มสามารถนำพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้บนพื้นฐานแห่งหลักธรรมตามหลักแนวคิดทางพุทธศาสนาเถรวาท ผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาท ตามปณิธานเดิมคือการปฏิบัติเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา โดยยึดปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย โดยเน้นการเป็นผู้นำในทางด้านจิตใจ ปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทเพื่อเป็นผู้นำทั้งทางด้านจิต และคุณภาพชีวิตพื้นฐานคือความอยู่ดีมีสุขของสังคม โดยรับภาระ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่

พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติ 3 ด้าน คือ 1) หลักธรรมในการครองตน ได้แก่ สติและสัมปชัญญะ เบญจศีลและเบญจธรรม หลักสัปปุริสธรรม หิริและโอตตัปปะ 2) หลักธรรมในการครองคน ได้แก่ พรหมวิหาร สังคหวัตถุ อกติ 3) หลักธรรมในการครองงาน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ อิทธิบาท หลักทศพิธราชธรรม

ภาวะผู้นำทางศาสนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งด้วยการรับพระพรหรือการเจิมจากพระเจ้า และยังหมายถึงผู้ที่ปรารถนาทำหน้าที่ปกครองดูแลผู้ทุกข์ยากในฐานะผู้ทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ ต้องมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดผล 3 ประการ คือ 1) ทำให้เกิดความรัก โดยกล่าวถึงความรักระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าและความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ 2) ทำให้ได้แง่คิดจากคำสอนในแง่จริยธรรมทางคริสต์ศาสนา และ 3) ทำให้รู้ถึงความสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นคุณค่าทางจิตใจ นอกจากนี้ ต้องมีคุณสมบัติ คือ (1) มีความพอประมาณ (2) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน (3) มีสติปัญญา รู้จักเหตุผลและต้องมีความยุติธรรม

การมีส่วนร่วมของผู้บริหารทางพุทธศาสนาเถรวาท และคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ในกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้เห็นการอยู่ร่วมกันในสังคมนอกจากหน่วยงานทางรัฐแล้ว ผู้นำศาสนาซึ่งต้องคอยประสาน สนับสนุนกิจกรรมชุมชน สถาบันการศึกษา แม้จะให้ความร่วมมือแก่ประชาชนในต่างศาสนา การทำงานมีส่วนร่วมไม่ได้เป็นปัญหาให้เกิดอคติทางศาสนาได้ เพราะมีความเอื้อกันในแบบสังคมสมานฉันท์ สามารถสรุปได้ดังนี้ (1) การให้ความสำคัญงานการศึกษาส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาในโรงเรียน (2) การจัดการงานบริการความรู้ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันสำคัญร่วมกัน และ (3) การให้ข้อมูล สนเทศ เพื่อการศึกษา ข่าวสารเชื่อมโยงเพื่อความถูกต้องชัดเจนโดยการทำงานร่วมกันของทั้งสองศาสนา สรุปได้ว่า ผู้นำทางพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ต้องมีความรู้ มีคุณธรรม และมีพฤติกรรมที่ดี ต้องคอยประสาน สนับสนุนกิจกรรมชุมชน สถาบันการศึกษา ไม่มีการแบ่งแยกทางศาสนา มีความเอื้อกันในแบบสังคมสมานฉันท์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1.1 รัฐควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างผู้นำตามหลักศาสนา เพื่อพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพ
- 1.2 องค์กรทางศาสนาพึงพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางศาสนาให้เป็นผู้นำทั้งทางจิตวิญญาณและพัฒนาคูณภาพชีวิตทางกายภาพอย่างแท้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

- 2.1 ควรมีการศึกษาการสร้างแบบเรียนผู้นำตามหลักศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน
- 2.2 ควรมีศึกษาภาวะผู้นำทางศาสนาในอนาคต

บรรณานุกรม

- ชีวลสิทธิ์ บุญยเกียรติ. (2564). *พิพิธภัณฑ์ศูนย์วัฒนธรรมลาวครั้งบ้านบ่อกรุ*. สืบค้น 27 ตุลาคม 2566 จาก <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/1485>.
- ปนสวรรค์ คงสัตย์ชนะคำ. (2562). *การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก*. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระจรรูวัฒน์ ภูริวิฑฒโน. (2555). *การศึกษาผลการดำเนินงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระมหารุ่งโรจน์ ธมมภูธเมธี (ศิริพันธ์). (2551). *การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2564). ประกาศกระทรวงมหาดไทย ประกาศตั้งอำเภอเดิมบาง และ เปลี่ยนชื่ออำเภอเดิมบางเก่า เป็น อำเภอบ้านเขียน. *ราชกิจจานุเบกษา* 28 (พฤษภาคม ร.ศ.130): 299-300. สืบค้น 10 ตุลาคม 2566 จาก <http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2454/D/299.PDF>.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2564). พระราชกฤษฎีกา เปลี่ยนนามอำเภอ กิ่งอำเภอ และตำบลบางแห่ง พุทธศักราช 2482. *ราชกิจจานุเบกษา* 56. กันยายน 2482: 354. สืบค้น 20 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2482/A/354.PDF>.
- วัลลียา วัชรภรณ์. (2534). *การศึกษาคำลงท้ายในภาษาลาวครั้ง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิมพร จริงจิตร. (2543). *ศึกษาการส่งเสริมศิลปกรรมของผู้นำคริสเตียนในจังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สกุลกร ยาไทย. (2564). *กลุ่มชาติพันธุ์: มอญ*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). สืบค้น 15 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/133>
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2529). *โครงการลุ่มน้ำท่าจีน: ภาษาและวรรณกรรม จังหวัดสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุพิศ ศรีพันธ์. (2552). *ภูมิปัญญาการทอผ้าของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี. (2564). *กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในเขตพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี*. สืบค้น 27 กันยายน 2566 จาก <https://www.m-culture.go.th/suphanburi/main662.php?Filenamee=index>.